

La rândul meu, în contra balanță, ce să-i spun? Că, în septembrie 1976, am fost eliberat din redacția ziarului „Tinerimea Moldovei” tot din motive politico-KGB-iste: promovasem spre publicare un eseu despre Mihail Kogălniceanu, în care se vorbea și despre un... ne-moldovean, unionistul mintean Grigore Alexandrescu. Pe scurt, câte ceva din niște tinereți pe timpul rinocerilor. Acelorași: sovietici.

În a doua parte a zilei, la Universitate, sunt cel care redeschide sesiune de comunicări. Vorbesc despre creație lui Osip Mandelștam în românește. Proiectez pe ecran ilustrații adecvate discursului. Simt că am reușit să captez atenția colegilor și celor prezenți chiar din primele fraze, când spun că eu unul am poposit la Voronej pentru a cinsti memoria și, bineînțeles, creația a doi mari poeți care au trăit în secolul XX, însă care, ca spirit și valoare, sunt și vor fi contemporanii generațiilor prezente și celor viitoare. Unul este Osip Mandelștam, celebru poet rus, al doilea, Nichita Stănescu, celebru poet român, al cărui bunic a pornit spre sud, spre orașul românesc Ploiești (inițial, cu o corabie rătăcită, a ajuns la Constanța), chiar de aici, din Voronej. Este vorba despre generalul și fizicianul Nikita Cereacukin, care a fost ofițer-educator al Corpului de Cadetși din Voronej. În anul 1920, împreună cu familia, dânsul a luat calea exilului. Iar numele marelui poet român e unul dublu, împreunând în el pe cele a doi bunici: Hristea-Nichita.

Nichita Stănescu s-a născut în 1933, an în care Osip Mandelștam, văzându-se tot mai nedreptățit, încolțit de ghearele bolșevice, scrie „Мы живем, под собою не чужа страны” („Noi trăim fără a simți țărâna țării sub picioare”), poem recuperat, peste decenii, din arhivele NKVD-ului, poem ce fusese inclus în dosarul judiciar al poetului care avea să fie exilat la Voronej (mai 1934). Iată un fragment din respectivul text:

„Trăim fără a simți țărâna țării sub picioare,/ Vorbele noastre la zece pași nu se aud, nu mai țin,/ Iar când ne încumetăm la un sfert de întrebare,/ Ni se amintește de munteanul din Kremlin./ Degetele groase i-s grase, cât viermele fiecare,/ Și cuvintele i-s grele puduri apăsătoare./ Zămbitori i-s ochii de gândac pal-venin/ Și turețile îi sunt smolito-lucitoare”.

Iar anul morții lui Nichita Stănescu, 1983, este situat între două volume de poeme ale lui Mandelștam traduse în limba română, primul, „Silentium”, apărut în 1980 la editura „Univers”, celălalt, „Versuri”, – la Editura „Albatros”, în 1984 (colecția „Cele mai frumoase poezii”).

Însă, până la aceste date, în România apare „Panorama poeziei universale contemporane”, o amplă antologie elaborată de A. E. Baconsky care, printre 40 mari poeți ai lumii, îl antologhează și pe Osip Mandelștam, traduceri însoțindu-le cu referințe teoretice demne de atenție. Cele două pagini de eseu pe care A. E. Baconsky i le dedică lui Mandelștam în „Panorama...” au fost și primele abordări teoretice, valorizante ale creației poetului rus în exegetica literară românească. Următoarele le-au constituit cele din prefața la volumul „Silentio” (1980), în care Romul Munteanu abordează și analizează poezia lui Osip Mandelștam ca pe o stare de conștiință.

Ajunși la acest moment, să ne amintim că, în 1980, România se afla într-o poziție de relativă opoziție față de URSS, astfel că la noi se puteau face afirmații oarecum tranșante, prefațatorul menționând că este vorba de „drama unei personalități ce nu s-a putut integra în noua lume de după revoluție. Osip Mandelștam apare mai degrabă ca o victimă care, alături de atâtea alte victime, a avut un sfârșit tragic în 1938, într-un lagăr de tranzit, în perioada când excesele stalinismului au provocat notabile consecințe și în viața literară”.

În a doua carte de poeme a lui Osip Mandelștam, apărută în 1984, este de remarcant și tonalitatea axiologică mai curajoasă a prefațatorului ei Puiu Brăileanu, care menționează că destinul tragic al autorului, deopotrivă cu „dificultatea traducerii au făcut ca Mandelștam să nu devină cunoscut dincolo de granițele patriei sale încă în timpul vieții”, chiar dacă „a dat liricii ruse o poezie polivalentă, plină de nuanțe, conferindu-i

profunzime și o mare bogăție de idei” și care „poate fi numit un clasic cu limbaj modern”.

În anul 1984, prefațatorul român este mai liber în opinii decât puținii și precauții comentatori din URSS, el subliniind, spre exemplu, că Nikolai Gumiliov (fostul soț al Annei Ahmatova) a fost executat în 1921 pentru atitudine contrarevoluționară. La acea vreme, în URSS, numele și cărțile lui N. Gumiliov erau puse la index. Vorbește de protagoniștii akmeismului, dar și de cei ai futurismului, cum ar fi Aleksei Krucionih, nume de asemenea nedorit în contextul literar sovietic.

Tot aici apar și primele tentative de literatură comparată ruso-română în poezia modernă, relevându-se unele coordonate prozodice comune între creația lui Osip Mandelștam și cea a unor importanți poeți de la noi – George Bacovia, Magda Isanos, B. Fundoianu și Emil Botta. Mențiunile sunt absolut fondate.

Eu am tradus și publicat, în 2014, două volume antologice de poeme, proză și eseuri, însoțite de un amplu studiu introductiv, de tabel cronologic, de referințe istorico-literare și note. Primul volum se intitulează „Soarele negru”, titlu extras din poemul „Această noapte e de-necorectat” (1916), care se încheie cu distihul: „Mă trezii în leagăn. Eram luminat/ De razele negrului soare”. Imaginea e și mai dramatică, chiar zguduitoare, dacă ne amintim de versul lui Victor Hugo: „Un affreux soleil noir d’ou rayonne la nuit” („Un soare îngrozitor luminând noaptea”).

Al doilea volum se numește „Timp ilegal”, titlu sugerat de versul „Timpule, tu ai fi ilegal” din poemul „Aștăzi s-ar putea scoate decalcul” (1931). Implicit, filarea ideatică vine și dintr-un alt vers al lui Mandelștam, „Pentru-ncântări ilegale te-așteaptă birul necruțător” din poemul „Să nu ispitești graiuri străine...” (1933).

Un al treilea volum antologic, intitulat „Veacul meu, fiara mea” (astfel începe și poemul „Veac”, 1922), a apărut la editura „Alfa” din Iași în 2016.

Cu modestia de rigoare vorbind, toate aceste ediții, volume aparte și antologii, numeroasele publicații în presa românească l-au avut de traducător, antologator, prefațator etc. pe... subsemnatul, căruia unele poeme ale lui Mandelștam i se par spațioase stații de tranzit prin cultura și civilizația Europei, a Lumii.

Alte comunicări: *Semantica sticlei în lumea artistică a lui Mandelștam; Magia cuvintelor arhaice (încă o dată despre poemul Tristia); Pușkin și genul „monumentului” în „Caietele din Voronej” ale lui Mandelștam; Interpretarea operei mandelștamiane în artă; Tradițiile akemismului în arta contemporană.*

Despre „Experiența traducerii și citirii lui Osip Mandelștam în Ungaria” a vorbit Goretity József, care mai amintește că, tradițional, la Universitatea din Voronej își fac studiile studenți unguri, ba chiar că, ieri, în regiunea Voronej a sosit un oarecare ministru maghiar pentru consolidarea legăturilor etc.

Leonid Vingof, scriitor din Moscova, mă întreabă ceva destul de intrigant: Ar exista în opera lui Emil Cioran referințe la Osip Mandelștam?... Îi răspund că eu unul nu cred că Cioran ar fi citit ceva din Mandelștam în limba franceză. Primele traduceri în limba lui Baudelaire au apărut la începutul anilor șaptezeci.

„Dar prin intermediul limbii germane, a traducerilor lui Paul Celan?” vine o altă întrebare.

Când mă întorc acasă, poate mă interesez la cunoscătorii cioranieni.

Seara, la Teatrul Pentru Copii, ni se prezintă spectacolul „Acest băiețaș-pictoraș” după versurile lui Mandelștam. Nu în sala mare, ci în cea mică, de doar... 23 de locuri. Bineînțeles, au mai fost aduse scaune, alții dintre noi s-au așezat pe trepte. Actorii, doi, un el și o ea, buni. Sunt susținuți de tehnica electronică modernă: ceea despre ce recită ei se vede, împlinindu-se pictografic, pe un ecran din centrul scenei. Pe scurt, un spectacol... scurt, de jumătate de oră. Poate primul de acest fel, după creația pentru copii mandelștamiană. Apoi, o mică agapă, cu un muscat de Crimeea. Deloc mai bun decât cel de Moldova. Ba din contra.

Teatrul poartă numele lui Samuil Marșak, celebru scriitori pentru copii. El s-a născut la

Voronej, are un monument aici. Un monument hibernal, să zic. Scriitorul e îmbrăcat într-un palton gros cu guler de blană și ține de mână o fetiță. E în toate un simbol tragic: aici, i-a murit fiica. Din nefericire, micuța a tras de pe plită o cratiță mare cu apă clocotindă, care s-a vărsat peste ea...

9.XI.2016

Ora 05.30. Aceasta e ora Rusiei, cu una mai înainte decât a Bucureștiului-Chișinăului. Deschid tableta, apoi televizorul – lumea privește, în direct, cum se desfășoară alegerile prezidențiale în SUA. Uimitor, dar eu sunt ca și... neangajat sub aspect emoțional, empatic. Iar cum apar, plasate, punctele, e dovada că, azi, o campanie electorală e tot mai aproape, deformat, de oarecare întreceri sportive.

Prin urmare, nu mă bucur, nu mă întristez în baza experiențelor noastre... personal-naționale – oricâte alegeri de acest fel am prins deja, în România și Republica Moldova, toate s-au soldat cu rezultate execrabile. Chiar dacă sunt mai cu moț, să nu se creadă că SUA fac excepție. Precum, de altfel, se vede, acum, în direct, în toata lumea. Azi, oriunde pe glob, în orice țară, alegerile președintelui înseamnă un teatru prost. Foarte. Pe care îl joaca mincinoșii, șarlatanii, ticăloșii. Cei mai mulți dinăștia se află în culise.

Precum zicea Dante, lăsați orice speranță cei care mergeți la vot!

Ora 10.00. La început de sesiune, mare problema: în universitate se întrerupe curentul electric. În sala de conferințe curentul vine din acumulatorii de rezerva, însă doar pentru curceni, nu și pentru rețeaua care să asigure funcționarea instalațiilor de amplificare, pentru computere, ecrane etc., încât unii dintre cei care își vor prezenta comunicările nu vor putea demonstra materialele ilustrative. Dar se spune că pana de curent ar putea da țină cam două ore! Se ia decizia să vorbească raportorii care nu au nevoie de computer, ecrane. Pornim, deci. Însă lucrurile revin la normalitate, curentul apărând peste vreo jumătate de oră.

Unele teme abordate azi: *Particularitățile formării fondului viitorului Muzeu Mandelștam; Unele scenarii radiofonice neduse la capăt de Mandelștam și Zabolotki; Impresiile din Tambov ale Poetului; Probleme cu locuințe – Casa Hertzen din Moscova, unde Mandelștam a locuit în 1922-1923; 1932-1933; Anna Ahmatova și Osip Mandelștam; Materiale din arhiva din Voronej legate de perioada exilului lui Mandelștam.* Alte.

Uneori, foarte voalat, parcă ar apărea tendințe de revenire la specificări ce țin de etnia poetului. Într-o polemică dură cu unii din oponenții și denigratorii săi, în 1928, Osip Mandelștam face o declarație de principiu, în contextul poziționării sale, delimitându-se pe sine ca iudeu trecut la luteranism – de sine ca poet: „Iar acum, când toate scuzele au fost rostite, – lăsând la o parte orice migdalită, eu – sunt poet rus...” Aici se cer unele nuanțări: din rusește, „mindal’niceat”, ceea ce am dat ca „migdalită”, s-ar traduce, de fapt, în echivalență românească: *a nu fi peste măsură de sentimental*. Numai că poetul pornește, imanent, de la numele său: din varianta-i germano-idiș, „Mandelștam” se traduce ca „tulpina migdalului”, astfel amintindu-i cititorului elevat despre una din minunile ce se întâmplă în Biblie: „...toiagul lui Aron, din casa lui Levi, odrăslise, înmugurise, înflorise și făcuse migdale” (Numeri, 17, 8). Se referise la această etimologie, aluziv-metaforic, și într-un poem din 1914: „Ca toiagul țarului în cortul prorocilor/ La noi solemnă suferință înflori revărsat”. Iar în poemul „Toiagul” simbolul e „descifrat” și legat de starea sacramentală a autorului: „Toiagul meu, libertatea mea – / Al existenței vertical miez,/ Cât de curând adevărul meu/ Va deveni al poporului crez?”

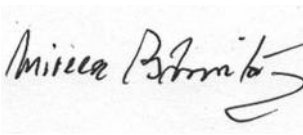
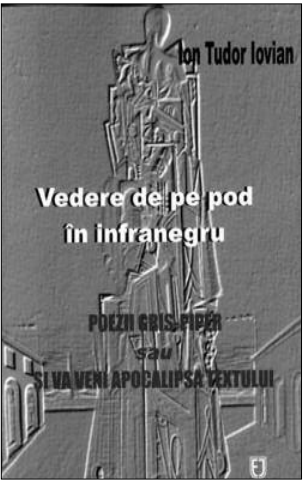
Și această poziționare l-a preocupat până în pânzele... negre ale destinului său, curmat în GULAG, la sfârșitul anului 1938. Adică, Osip Mandelștam a rămas la aceeași condiție nu doar în libertatea relativ suportabilă, ca grad și înfățișare, ci și când deja pierde libertatea, fiind surghiunit pentru un text contra lui Stalin.

Eu am tradus și publicat, în 2014, două volume antologice de poeme, proză și eseuri, însoțite de un amplu studiu introductiv, de tabel cronologic, de referințe istorico-literare și note. Primul volum se intitulează „Soarele negru”, titlu extras din poemul „Această noapte e de-necorectat” (1916), care se încheie cu distihul: „Mă trezii în leagăn. Eram luminat/ De razele negrului soare”. Imaginea e și mai dramatică, chiar zguduitoare, dacă ne amintim de versul lui Victor Hugo: „Un affreux soleil noir d’ou rayonne la nuit” („Un soare îngrozitor luminând noaptea”).

Mircea Bârsilă

Fiecare text conține o înșiruire de imagini recrutate din felurile bolgii ale realului aflat sub presiunea categoriilor negative ale spiritului. Poetul scrie cu o mască de protestatar sceptic pe față, ignorând atât distanța dintre ficțiune și realitate, cât și diferența specifică dintre melancolie și sarcasm...

eseu

Tematica poeziei lui ION TUDOR IOVIAN

Încă de la volumul **Pădurea de pini** (Cartea Românească, 1983), poetul Ion Tudor Iovian a fost atras de „lecția despre agresivitatea frumuseții”. Cele mai bune poezii din **Pădurea de pini** și din următoarele două volume (**Presiunea luminii**, 1987, și **După-amiază cu scaun gol**, 1996) se înscriu în paradigma unui (neo)expresionism asumat pe cont propriu. Scriitura poeziei *Castanii din Gara de Est*, în care realul este prelucrat în spiritul unei modernități echilibrate, face dovada unui deplin meșteșug poetic: „eu vă vorbesc despre castanii din Gara de Est/care nu mai există – sunt silit să recunosc asta –/care n-au existat vreodată//și totuși pe ei vi-i arăt/acoperiți în cruste de catran și de fum/de ei v-ați sprijinit/așteptările înșelate și plictiseala/și v-ați zgârâiat cu briceagul/povestea stupidă a vieții//pentru ei duc tratative cu moartea/care i-a luat într-o bună zi/chiar în ziua când au dat frunză de lumină și aur//eu vă vorbesc despre castanii din Gara de Est/dincolo de care trenurile nu pot trece/castanii/care se ridică subțire din sângele meu/ca niște îndrăgostiți/așteptând nu se știe ce/dinspre voi”.

O altă direcție a poeziei lui Ion Tudor Iovian este susținută de poeziile în maniera *beat-nicilor*, alcătuite din materiale ce, luate fiecare în parte, sunt banale, dar care, împreună, formează un ansamblu capabil să configureze în mod remarcabil o stare sufletească hibridă: de lehamite și revoltă. Felul în care sunt amestecate „banalitățile” și plasarea acestora într-o zonă de interferență a realității cu ficțiunea implică un act de prelucrare a realului obiectiv prin limbaj spre a-l racorda la propriile realități de ordin psihologic. Un poem reprezentativ prin atmosfera creată, dar și pentru aspectul tehnic (formula sintactică și lexicală) este cel intitulat *întâlnire*, un poem în care discursul este manevrat în așa fel încât referința la realitatea cotidiană să amplifice tulburarea lăuntrică, o stare pe a cărei durată subiectul liric, întrezărind cu ochii ficși tărâmurile imaginare, se luptă, absorbit de halucinațiile distopice, cu propriul nod din gât: „la colțul casei/dimineța când pleci – acoperite cu o batistă în carouri/aceleași lucruri/pe care privirea le face inexistente ca și cum niciodată/n-au fost/(...) //un albastru înnegrit de ploaie și nodul din gât/și ochii ficși/și tărâmul realității îndepărtându-se tot mai mult/și cheia care nu se mai potrivește la nici o ușă”.

Poemele din această categorie sunt scrise în baza unui cod care asigură aducerea „trăitului” în sfera limbajului, iar „variațiile imaginative” pe care autorul le operează asupra realului echivalează cu un act de matamorfozare a realității. În alte poeme (tot din această categorie), imaginarul dobândește accente ostentative, dure, chiar atroce, orientând mesajul spre arderea unui strigăt existențial ce transcrie strigătul lumii însângerate: „mâinile arse de soda caustică a fricii/aortele zilei plesnite/tapetul ochiului scrijelat și plin de sânge/(nu-i așa că nu despre tine e vorba)//scrâșnetul ploii pe geam/geamătul vântului printre mobile și izbitura-n obloane/(...) //dacă pe mâini/ceața sângerie/și varul spaimei/nu s-au uscat//dacă a înțepenit grumazul/în cleștii unei tristeți fără leac/(...)//dacă în loc să-ți ascunzi fața în palme primești/în plin/pumnul realității//dacă nu mai știi să numești nici un lucru familiar/care există ca să te trădeze/dacă în strigătul tău se aude și strigătul lumii însângerate”.

O importanță capitală o au, în opera lui Ion Tudor Iovian, poemele din **Șoricelul Kafka pe foaia de hârtie (mica vicioasă poezia)** (1999) și din **Beby-secol. Elegii după victorie, la tobă, cinele și corn englez** (2004) care propun o receptare în *infranegru* a realității, sub cupola esteticii urâtului sau, altfel spus, a antimitului frumuseții. Nu întâmplător unul dintre volume este intitulat **Vedere de pe pod în infranegru** (Editura Junimea, 2012). Respectiv poeme sunt dependente de un imaginar ostentativ care oglindește, în linia

poeziei lui Baudelaire și cea a **Florilor de mucigai**, spectacolul urât al lumii: „în jurul meu – colcăiala unor făpturi de iad/care își bătaie mâinile fac măscări dau cu tifla/răsăritului de soare/ard cărți/urinează pe tratatele de pace//lângă mine – un zeu palid și destrămat cu fața în palme privind/în gol/vă spun că este un zeu deși nu știu ce fel de zeu este”(goliciune). Fiecare text conține o înșiruire de imagini recrutate din felurile bolgii ale realului aflat sub presiunea categoriilor negative ale spiritului. Poetul scrie cu o mască de protestatar sceptic pe față, ignorând atât distanța dintre ficțiune și realitate, cât și diferența specifică dintre melancolie și sarcasm: „fugi.fugi/ nu privi înapoi nu privi înainte/chipurile oamenilor nu mai sunt chipuri/doar fulgere/doar cuțite murdare/doar vântoase de plumb/o pastă cenușie într-un malaxor dat la maximum/împreună cu peisajele pătate de cenușiu și mult negru/cu durerile în culori/ în explozie/(...)/libertatea e gratuită/dar zace/sub lacăte și față pui morți pe care îi mănâncă la șase seara/gândirea e pusă la zid dar asta nu interesează pe nimeni/e interzisă respirația liberă/iubirea e murdară nu mai are dinți/îngerii/vai vai/aruncă în aureola ei cu scrisorele de amor tăvălite/în sosul picant al jurămintelor” (*pod distrus (refacere)*). Revărsarea imaginilor sau, adesea, îngrămădirea browniană a lor într-un pletoric discurs convulsionat, dramatic și al cărui ton este unul polemic, justițiar, oferă spectacolul unei revolte în permanentă stare de productivitate. Negația asortată cu substanțiale observații și precizări acide, caustice, evidențiază o atitudine malițioasă și totodată nonconformistă, în cadrul unei poezii în care strigătul de revoltă nu exclude ironia neagră și nici autoironia tragică, ambele atitudini fiind valorificate din perspectiva vocației de poet damnat. Lexicul strident (smulge, străpunge, compotează, înșfacă, mușcă, ghilotina, cuțitul, briceagul, masa de disecție, foarfeci, acizi, cârlige, borhot, păduchi, tortură, ferăstrău, câpcanul, sânge, noroi, gheară, masturbare, vomă, creieri prăjiți, scârbă, sârmă ghimpată...) și violența imaginilor amintind de imaginarul din *Poetul la New-York*, de Federico Garcia Lorca, se circumscriu unui program personal de factură *antilirică*: „dacă la capătul străzii chiar lângă neonul plesnit/o mână te înșfacă de ceafă și te-aruncă în malaxorul/zilei de ieri/(...)/ lângă benzinăria albastră/ îți compotează trecutul alt vameș-câpcan/ îți taie mărunț-mărunț nervii ți-i dă/ prin sare și piper și ecstasy/ și salivează de satisfacție rece,, (*vămile – vameșii*); „și în câmpul de fier de la marginea orașului/sub un soare de fier/să tai gâtul pasării care mi-a stat pe umăr toată noaptea/și mi-a spart tâmpla cu clonțul ei/și/s-a hrănit cu frigul din capul meu cu mările înghețate din visele mele/cu grădinile de gheață din vârful acului uitat în venă//poate a fost/ pasărea rok/pasărea destinului îmbrăcată în fier/pasărea care nu lasă nicicând umbră pe pământ/al cărei cântec/îți ia mințile.. (*după-amiază cu smog I*). În lumea pe care o arată poeziile antilirice ale lui Ion Tudor Iovian, trupul frumuseții a fost prins de cianoză: „dar am văzut în apa sticloasă a râului/trupul prins de cianoză al Frumuseții – ea avea/pe brațe soare/și încă respira și ochii îi erau deschiși dar nu de spaimă nu de urât//și renunț la plăcerea vicioasă de a conversa cu sitarul singuratic/din parc/de a mai bea paharul de lapte la ușa paradisului/de a mai ucide cu sânge rece/iluziile copiilor” (*mărturie*). Întrăită, frumusețea este aidoma unei distructive flăcări de acetilenă („flacăra de acetilenă a unei frumuseți înrăite”) sau, aflată pe moarte, devine răzbunătoare: „frumusețea ce nu vrea să moară/până nu te devoră cu totul”.

Afirmația lui Valéry Larbaud „Ah, je suis amoureux du mal” i se potrivește și lui Ion Tudor Iovian, dată fiind atracția sa (literară) față de aspectele a căror marcă sunt urâtul și coșmarescul ce susțin viziunile construite pe o simbolică a răului: „dar dacă tu ai să treci

strada cu păpușa fricii în spate/împuns/da da/ cu degetul arătător de câpcanul din răspântie/în/ziduri inexistente/ către gurile de canal/în/ viforul bezmetic al zilelor fără istorie fără adevăr/ cu iarna trădărilor pe urme/cu omuleții coborâți dintr-un vis rău aținându-ți calea/când bolborosești în sughițuri/un cântecel/de înstrăinare și pierzanie/ a da de tine” (*brici toamna târziu pe obraz*). În poemul *non era momento baby da gridare*, urâtul este un personaj a cărui prezență destabilizează, precum demonul din poezia *Nod 28* a lui Nichita Stănescu, ordinea firescă: „apoi urâtul/răscolește prin sertare/face prostii sub plapumă își depune ouăle în cărți/își scrijelează cu unghia în ceașca de cafea/cele o mie și unul de chipuri//îmi răstălmăcește istoriile după- amiezilor goale//te rog//ajută-mă//și dintr-o dată mâncarea prinde gustul fierii capul cade greu/sub ghilotina tristeții/în coșul pieptului/o gheară smulge carnea fibră cu fibră/frigul/ îmi taie vinele de la gleznă cu un briceag//non era momento baby da gridare/ și dintr-o dată cerul se golește de păsări/și catranul/maculează stelele îngerii”.

Coșmarul („în foaia de hârtie/s-a căscat un ochi pe care nu viața îl animă) *înstrăinarea* („oameni trași la xerox pe hârtie de ambalaj”; „oameni de paie/oameni de cârpă/năclăiți de bale și clei și spermă stearpă,,), propria ipostaziere în *negru* („eu sunt versiunea modernă a lui orfeu cel negru/mâncat de singurătate/și/de păduchi/ambetat de cola-cola de/cocaină cu asparagus/de datorii și spaime/și cuvinte trase pe roată/cuvinte cu aripile zdrobite os cu os”; „iovian pisează mărunț/ creierii secolului și oscioarele gracile ale/micii vicioase poezia”; „delectați-vă cu zvârcolirea ei artistică/cât timp/eu îmi pregătesc bisturiul cu care îi voi scoate borhotul/metafizic/din cap/poeziei/pentru un nou început de lume” - în *prin împușcare de sine însuși*, antologia **Îți voi injecta poezie în sânge**, 2011) sau *ura* în împletire cu eretica *certare* a lui Dumnezeu vinovat de situația în care se află lumea, sunt câteva dintre formele de manifestare a răului (care,, e ca materia nu poate fi distrus/își schimbă doar forma,,): „nu mai ai putere asupra mea -/ți-a rămas/doar ura/să te sculpeze după chipul și asemănarea ei/să te țină în viață//ura-/ultimul tău capitol înainte ca tu însuși/să te livrezi morții - /drog pentru zilele fără adevăr fără dragoste/ - poveste încălțită/orbule întunecatăle//și te prefaci că istoria s-a sfârșit și judecătorii/ dorm/în jilțuri - /saci de cartofi în putrefacție peste care năvălind/nu va pluti/suflul Tău Doamne îndureratule -/dar istoria chiar s-a sfârșit/și salvare/nu mai există (*eu scriu ca să genereze existență*). Neconținutele surprize extraordinare în planul imaginarului umbresc și - o fac chiar inobservabilă - impresia de repetiție, generată de utilizarea aceluiași tip de scriitură de la un poem la altul. ”. În spirit polemic, poetul detestă, între altele, smiorcăiala și melancolia (seculare) în poezie („cârligele de tortură ale melancoliei/ în care a atârnat de două secole poezia”) și totodată „batjocorirea” ei, în ultimele vremuri, de cei care au înveșmântat-o „ca pe o Țoapă bună de tăvălit prin boscheți”. Poetul contestatar este chinuit, în latura intimă a vieții sale, de „bulboanele norioase ale visului”, de masa de disecție din somnul cel mai adânc („în somnul cel mai adânc/năvălește/jetul de sânge sălbatic al realității/și te doboară/pe masa de disecție”) și de viziuni macabre: secolul XX este servit de „domnul baudelaire” cu „creieri prăjiți de copii”... Însuși actul de salvare a lumii prin poezie este unul brutal, în cadrul căruia afirmația și negația coincid: „ia faceți voi mumos-mumos/ca Iovian-împăratul să vă injecteze în jugulară de-a dreptul/ licoarea poeziei”.

Ion Tudor Iovian este – spre a-l cita – un adevărat „împărat” al poeziei noastre de astăzi. Ignorarea valorii poeziei sale nu este decât o ciudățenie conjuncturală.

O poezie a angoasei existențiale

O surpriză agreabilă este poetul Viorel Birtu-Pîrăianu, descoperit în vremea din urmă, cu volumul *Pe țărmul tăcerii* (Editura SINGUR, 2016). Într-o literatură în care în ultima vreme predomină ludic, ironia, luatul în ușor, de!, ca la Porțile Orientului, Viorel Birtu-Pîrăianu redescoperă temele grave ale poeziei, temele și tonul la fel de grav. Cartea se deschide cu un autoportret interior, ca să zic așa, sau mai curând cu căutarea nelinistită a identității: „nu știu cine sunt/pășesc cu durerea/până la capăt/fără a ști de ce/am rătăcit calea/nu am găsit adevărul/am obosit/sunt unul dintre cei uitați/*spăl păcatele gândurilor/ce zac în suflet*” (s. m. DAD). Discursul liric este unitar tematic, pe linia unui expresionism edulcorat sau a unui existențialism monocord: „un haos plânge în mine/nu stau/nu aștept aici nimic/mă sprijin de gânduri nespuse...” Predomină angoasa, singurătatea, neliniștea permanentă, acestea sunt elementele care se strâng sub polul magnetului ca pilitura de fier. Lumea acestei poezii e închisă, întunecată, atmosfera e de multe ori decadentă, bacoviană: „o lacrimă/un ultim suspin/orașul e mort/doar un parfum veșted/de ce ai venit să dormi...”

Poetul filosofează, dar o face cu limpezime, duce poemele spre simplitate, e apoftegmat, dar nu prețios: „visez deși sunt treaz/mă învelesc/cu valurile vieții/e noapte sau e zi/sunt sau nu sunt/decât un strop pierdut/în marea asta/maremare”. El devine mai luminos, mai senin, doar din când în când, atunci când vorbește de iubire, când „pe buze strigă bucuria/primului sărut”.

Dar, în general, pare a avea deviză sentința lui Cioran: „Mă strădui în zadar, nu pot uita scepticismul”. Viziunea acestei poezii este una bogată în simțăminte ale stării de angoasă, de apăsare sufletească, de suferință, fiecare poem reluând mereu nuanțat aceleași și aceleași triste și sumbre trăiri: „adorm sub lumina/tristă a gândului” sau „dramatică trecere în neființă” sau „...plâng/pe o pagină pustie” sau, căutând profunzimile suferinței: „mă dor oasele sufletului” sau „pășesc prin flăcările suferinței”. Altfel zis, nimic din ce înseamnă tristețe și suferință nu-i e străin autorului.

Dar, nu doar combustia internă a poetului produce sentimente de rău existențial, ci însăși natura înconjurătoare și universul, în general, sunt proiectate ca bolnave, tulburi, suferinde: „pe cer nori/trec, se petrec/unii plâng”. Poetul e trist, sau măcar melancolic, chiar și când e oarecum ludic, meditația lui rămânând una existențială, ca-n acest poem pe care-l reproduc integral:

„pe cer
bolți pustii
pe unde vii
de ce mai vii
pășesc printre deziluzii
fără să îmi fac iluzii
privesc într-o oglindă
spartă de ani
tăcerea ta
căutând-o
în centru

desigur inutil
un element banal
de multe ori fatal
azi doar te caut fără rost
fără a ști
dacă a fost
și ce a fost”.

Poemul reprezentativ pentru Viorel Birtu-Pîrăianu, pentru viziunea lui subiectivă din întreg volumul, e cel care încheie cartea ca un arc peste texte, un alt „autoportret” liric, ca și primul:

„pierdut în tăceri
de ieri...de nicăieri
mângâiat de dureri
eu azi
nimic nu cer
nimic nu sper
cu cât înaintez
în viață
devin mai ușor
mai pur
pășesc încet-încet
către cer”.

Am citat integral cele două poeme pentru a se observa tăietura suplă a versului, despodobit de metaforă, de figuri de stil, în general, până la sentință, până aproape de gradul zero al simplității discursului liric. Impreionant este faptul că deși cântă pe o singură coardă, poetul nu devine plicticos, reușește să găsească noi și noi nuanțe ale aceluiași sentiment apăsător de angoasă sufletească.

Alte cărți de poezie

Sexul frumos. Poezie de dragoste – antologie de Marian Oprea (Brumar, 2015)

Marian Oprea este poet timișorean ludic, nonconformist, teribilist. Aici este autorul unei antologii de poezie erotică, de dragoste în general, gen atât de drag lui însuși. Ioana Cistelecan găsește că avem de-a face cu o „antologie extrem de generoasă cu prinderea între copertile ei a atâția poeți și a atâtor poeme, dar cu toate acestea netranspirând nicio clipă vreun iz de sentință definitivă, limitativă, căci alți autori și-ar fi găsit și ei locul aici fără doar și poate”. Este foarte adevărat, după cum adevărat este că – parcurgând în toate felurile sumarul – e imposibil să afli în ce ordine și după ce criterii (în afară, desigur, de cel tematic) este alcătuită antologia. Sunt poeți din toate generațiile, unii faimoși, alții mai puțin cunoscuți: de la Vasko Popa la Diana Manole și Ioan Palici, de la Virgil Mazilescu și Nora Iuga, la Zorica Lațcu-Teodosia, de la Emil Brumaru și Anghel Dumbrăveanu la Ioan Pop Bica, de la Gabriel Chifu și Mircea Bârsilă la Nicoleta Papp și tot așa. Unii cu un singur poem, alții cu mai multe. Ceea ce înseamnă că-i rămâne cititorului să-i pună în ordine alfabetică, să zicem, să le insereze o notă bio-bibliografică de zece rânduri fiecăruia, eventual o poză și să înceapă fiecare autor pe pagină nouă, puțin mai aerisit... Altfel, cartea e frumoasă și utilă, cu texte în mare majoritate chiar antologice, doar spațiul împiedicându-ne să dăm citate.

Teofil Răchițeanu – Somn de voevod (Scriptor, 2015), cu o postfață de Mircea Popa

Teofil Răchițeanu este un caz, ca să zic așa. Trăiește în Munții Apuseni de unde mărturisește că n-a coborât în ultimii 40 de ani. Cartea aceasta a avut și ea destinul ei amar. A fost scrisă în anii 1970-1972, pe când tânărul poet – licențiat în filologie – era șomer la Cluj. A predat-o la o editură, dar n-a putut să apară în forma aceasta, fiind sfătuit de redactor s-o segmenteze în mai multe plachete, ceea ce a și făcut, publicând-o în patru volume în ani diferiți. Abia acum cartea apare în forma ei inițială. Senzația cititorului este de unitate tematică, dar și axiologică, a volumului. Mircea Popa vorbește în postfață de „mitul voevodal la Teofil Răchițeanu”, postfața fiind un adevărat studiu pe tema dată. Poezia aceasta, dincolo de analiza pertinentă pe ansamblu a postfațatorului, este una armonică, îndelung cizelată, dar și de substanță, găsinde multe poeme pe motivul cornului, ca acesta: „Sună Codrii cei de-Argint,/Sună, sună-n vânt, ușor -/Tânăr prinț prin ei își sună,/Tânguios, ultimu-i dor...//Le răspund, sunând și ei,/Bătrâni Codrii cei de-Aramă./Stau, deodată,-n loc și-ascult:/Cornul Lui vrăjit mă cheamă.../Fața Lunii, de argint./Peste munți, duios, se-nclină -/E, înaltă, fruntea Lui/Ce, pe-aici, nopți în lumină...”

O monografie lirică și nostalgică

Ileana Roman este poetă șaizecistă, afirmată în grup cu Constanța Buzea, Gheorghe Pituț, Adrian Păunescu, Ilie Constantin etc. A fost apropiată prietenă cu Nichita Stănescu. A debutat în celebra colecție *Luceafărul* cu un titlu superb: *Nașterea zeiței*. Trăiește de-o viață la Turnu Severin unde scrie, dar unde este și un neobosit activist cultural, în sensul cel mai nobil al cuvântului: lansează generații de poeți prin cenaclurile pe care le păstorește, organizează festivaluri literare și târguri de carte, îndrumă autoritățile locale spre ieșirea din provincialism. Iar ca poetă este într-o continuă căutare, evitând vădit manierismul, scrisul industriuos, publicând volume destul de rar și fiecare în parte respirând un aer proaspăt.

O asemenea apariție editorială mai puțin aparte în lirica Ileanei Roman este volumul recent *Gură la deal* (Editura Ștef, Drobeta Turnu Severin). Aș zice că e vorba de un fel de monografie lirică și nostalgică a satului copilăriei poetei, un pitoresc sat din Mehedinți, satul care „se vede din cer/în chip de corabie,/un pic mai lungă decât a lui Noe”. În general, poetă lirică prin excelență, de data aceasta Ileana Roman aduce în poeme (și) fapte și întâmplări, epic și dramatic, așadar, dar și personaje pitorești de acum șase-șapte decenii, cu graiul lor local, cu ciudățeniile lor, ancorate adânc într-un univers ce părea imuabil, dar care, în realitate, începea a se schimba dramatic sub ochii lor.

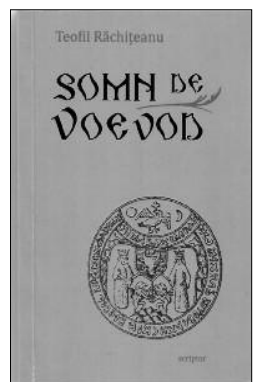
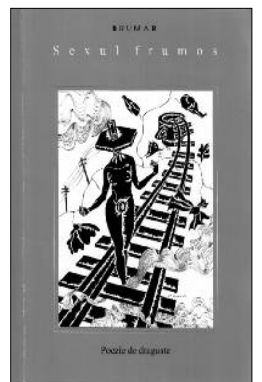
Cu ajutorul metonimiei, meșteșugit folosită, poeta creează cu o nostalgie bine disimulată poeme nu doar inspirate, dar și rotunjind, cu prodigioasă imaginație, vreo bijuterie pentru o copilă, ca acest *Ineluș-învârtecuș*: „Ies în tindă să văd luna/ca să mă vadă și ea./Mă vede și-mi ridică poalele cămășii/de noapte peste sat/până la culme la tufari/*unde cerul stă în genunchi și nici nu se roagă* (s.m. DAD)./Încet, încet mă subțiez, mă alungesc/până sunt toată o mână/până ce mâna apucă luna/până ce nu știu ce să fac cu ea./Cum stă ineluș-învârtecuș/luna pe

degetul meu al mic,/văd infinitul mic mai mic/decât ineluș-învârtecuș/de pe degetul meu al mic”. Dar, satul n-ar fi sat nostalgic dacă i-ar lipsi scenele de dialog cotidian mai ales în faptul dimineții, cu taifasul nostalgic și deopotrivă plin de umor, mai voit, mai involuntar, redat de poetă autentic, fără note false. Iată *Surorile Kessler*: „- Scoal la deal,/că se sui soarele-n culme la tufari./Mă scol și o aud vorbind prin curte cu găinile:/Fire-ți arsâte de sparte, iar vreți boabe,/lăsați poarta deschisă degeaba,/huo, Mindilico,/nu mai mânca mâncarea puilor!/Auzi, zice către mine văzându-mă în tindă,/mai ții minte de puicile alea două albe,/înalte și frumoase, cele mai frumoase din sat,/ca niște prințese erau,/de le zicea tată-tău nu știu cum.../- Surorile Kessler./- Așa, alea de cântau frumos la televizor/și erau gemene și albe ca spuma./Când le-a tăiat Gicu, că se făcuseră găini,/tată-tu n-a vrut nici să guste din ciorbă./L-am văzut plângând pe ascuns./- Să nu mai zici că era om rău./- Păi, era bun numai cu alea, cu curviștinile”. De remarcat confuzia voită, de efect, dintre găini și surorile Kessler. Și încă un portret savuros, al lui Nelică: „- Mai bine a dus-o unchi-tu Nelică/din sticlă în sticlă/și din muiere în muiere./Altă avere nu avea./A murit la 60 de ani./era de-o seamă cu nucu ăsta,/ar fi împlinit acu 70./- Păi nucu n-are nici 30/l-ai pus o dată cu fântâna./- Eu nu zisăi de nuc,/poate de podul de ciment”.

Găsim reconstituit satul și din asemenea tablouri mișcate, ca să zic așa, dar și din peisajele cu „gură la deal” din titlul volumului. Gura la deal este momentul dinainte de amurg, de la chindie, fiind locul dintre soarele coborând și deal. Volumul *Gură la deal* nu seamănă cu niciunul din volumele anterioare ale Ilenei Roman și sunt convinși că nici următorul nu va semăna cu acesta. Foarte atentă cu ținuta grafică a cărților sale, și aceasta este impecabilă, cu coperta și grafica în policromie aparținând lui Valentin Vasilescu.

Spectacolul literaturii

- Și s-a întâmplat cu căprioara. Când s-au întors, seara, mi-aduc aminte că m-a sculat din pat. Eram bolnavă, cu febră mare, și a zis: “Vino să-ți arăt ceva”. Și iarăși desculță, în cămașuța de noapte, m-am dus în bucătăria de vară și mi-a descoperit vânatul. Căprioara avea ochii deschiși. “E vie”, am strigat eu, iar el i-a închis ochii. De fapt nu era căprioară, era căprior, totul este metaforă. Pentru că și în poezie spune “trist străjuți de coarne”, nici o ciută nu are coarne, dar e metafora respectivă.

interview

MĂRTURII LITERARE – MARIA MARGARETA LABIȘ, SORA POETULUI NICOLAE LABIȘ, DESPRE FRATELE EI (II):

„El i-a povestit și lui Mugur, iar în noaptea morții mi-a spus că a fost tras și împins. «Am fost tras de palton și împins»: au fost aproape ultimele cuvinte”.

(urmare din nr. 2/februarie 2017)

Marian Ilea: Perioada de refugiu a fost cumplită?

Maria Magdalena Labiș.: Am rămas la refugiu, când ne pregăteam să ne întoarcem, dar zilele onomastice și cele de naștere își urmau cursul. De Sfânta Maria, fratele meu îmi întinde darul. “Închide ochii, deschide palmele, prinde”. Și când deschid învelișul de brusture, o păpușă dintr-un băț de tei, de salcie, dintr-un lemn moale. Fac paranteză, la noi, în zona noastră, copiii, flăcăii își ciopleau singuri jucăriile și mai târziu trișca din care fluierau, iar mai apoi ciobanii, fluierule, singuri și le confecționau. Dar si diferitele obiecte casnice, măsuțe, scaunele, etajere. Și când m-am uitat, păpușa făcută de el pe o măciulie de lemn era ridată, ridată, ridată și pe față și pe frunte, cu ochii aproape închiși, i se vedeau genele tot sculptate și îi zic: “De ce mi-ai făcut o păpușă așa de bătrână?”. Eu văzusem o Bela care mișca ochii și am cerut-o mamei, dar mama a zis că n-are bani. El a zis: “Lasă, sora mea, că îți fac eu o păpușă”. Și i-am zis: “Eu am vrut o Bela, cum de mi-ai făcut-o în halul ăsta?”. Și zice: “Lasă, sora mea, tu ești mică, tu nu știi nimic, tu nu înțelegi. Păpușa asta nu e bătrână, e tristă. Îi e dor de acasă”. Și pe desenele pe care el le făcea oscilau fie imagini sumbre, întunecate, maronii spre roșu închis, întunecate, cu războiul, fie casa noastră, cu cățelul nostru, cu cireșul.

M.I.: - Deja avea nostalgia refugiului. Plecase în refugiu, voia înapoi acasă...

M.M.L.: - Da, așa este. Și ne-am întors din refugiu, dar ne-am găsit casa fără ferestre. Oamenii ne ascunseseră o parte din mobilă, ne-au ajutat, ne-au dat... Foarte impresionant a fost ajutorul acela care ni l-au dat oamenii din sat. Unul o găină, o cloșcă, altul ouă, altul un miel.

M.I.: - Deci a trebuit să repuneți cumva de la zero gospodăria?

M.M.L.: - Da. Și a venit iarăși Sfânta Maria, dar era secetă. Era deja seceta din '46. Și când mi-a zis iar “închide ochii deschide palmele”, o păpușă aproape identică cu cealaltă, în lemn de tei, la fel de ridată, cu lacrimi încrustate pe obraz, la fel de nudă (pentru că nu aveai cum s-o îmbraci, putea s-o îmbrace cu frunze). Și atunci eu am spus, ca să mă dau mare: “De ce mi-ai făcut o păpușă tot tristă, că acum ne-am întors acasă”. Iar el mi-a zis: “Tu ești mică, tu nu înțelegi nimic. Păpușa asta într-adevăr e tristă, dar nu pentru că îi e dor de acasă, ci pentru că îi e foame”. Și îmi aduc aminte că în vara lui '46, într-o după-amiază toridă, un vecin a venit disperat. Un copilăș cu care ne jucam, tot Vasile, tot țigan ca și Vasile din “Amintirile” lui Alecsandri, așa a fost întâmplarea și a venit și a strigat Margareta, Nelu (că așa-l alinta mama), veniți a secat Suha. Și la capătul satului, unde era bulboana în care noi, copiii, amenajată special de noi, de copiii de la școală, cu fratele meu, cu mine, ținând de șase pe acolo, și nu mai era în locul apei aceleia cu debit mare, Suha, era o mocirlă neagră din care mai sărea câte o codiță de

peștișor și o ceată de copii ca în filmele neorealiste italiene, suflecați și în izmănuțe încercau să prindă câte o codiță de pește ca să aibă cu ce să-și asigure cina. Am ajuns noi după ce am trecut drumul. Se mergea câteva sute de metri, n-am să uit, în grabă, că era eveniment, aproape apocaliptic. Și acuma când vă povestesc simt până la glezne fierbințeala colbului de pe drum. Că îmi intrau piciorușele până la glezne și era fierbinte pământul. Și a prins patru raci pe care mi i-a aruncat în poale, i-am adus cu mândrie. M-au înțepat, m-au rănit, dar eu i-am dus acasă cu strășnicie. Mama i-a fiert. N-am avut nici pâine, nici mămligă. I-am mâncat, iar eu m-am îmbolnăvit. Ce-o fi mâncat din ei, nu știu. Și atunci tata a decis să meargă la braconaj, că n-avea permis.

M.I.: - Să vâneze căprioara...

M.M.L.: - Și s-a întâmplat cu căprioara. Când s-au întors, seara, mi-aduc aminte că m-a sculat din pat. Eram bolnavă, cu febră mare, și a zis: “Vino să-ți arăt ceva”. Și iarăși desculță, în cămașuța de noapte, m-am dus în bucătăria de vară și mi-a descoperit vânatul. Căprioara avea ochii deschiși. “E vie”, am strigat eu, iar el i-a închis ochii. De fapt nu era căprioară, era căprior, totul este metaforă. Pentru că și în poezie spune “trist străjuți de coarne”, nici o ciută nu are coarne, dar e metafora respectivă.

M.I.: - Dacă vă gândiți așa, la Nicolae Labiș copil, cum era? Vă uitați un pic în spate. Era un copil vesel sau era un soi de mic înțelept acolo? Că se zice, câteodată, mai apar copii care par mai înțelepți decât oamenii mari. Cum vă apare Labiș acum?

M.M.L.: - Oscila. Era între și între. El are și o fotografie în care singur se arăta cu degetul de dedublare, dar acolo în fotografia târzie de la Școala de literatură era dedublarea între greșeală și între păcat și comportament... La Școala de literatură, dar încă din liceu era foarte serios. De la 11 ani (el a plecat la 11 ani după ce a făcut școala sub supravegherea mamei), aproape ca și Creangă, într-o haraba, nu era un bărbat, Moș Lucaci, era o femeie, care s-a închinat în cele patru zări și a spus: doamnă, nu fiți îngrijorată de drumul acesta, că o să ajungă un om mare. N-am să uit, că eram lângă ea.

M.I.: - Ce ziceau sătenii? Pentru că și asta e interesant. Sunt copilași la care țăranii spun “uită-te la ăsta, ăsta va fi om mare”.

M.M.L.: - Pentru ei era un actor. La 11 ani, după ce a venit în prima vacanță de la Fălticeni, a regizat Shakespeare. Femeia îndărătnică, cu elevii și studenții din sat.

M.I.: - Care veniseră în vacanță.

M.M.L.: - Care veniseră în vacanță și nu a fost ideea lor. A fost ideea fratelui meu.

M.I.: - Unde a dat spectacolul?

M.M.L.: - În Poiana Mărului.

M.I.: - Pe cine a moștenit?

M.M.L.: - Pe amândoi părinții. Mama se trage pe arbore genealogic din Creangă. Dar nu că se trage neapărat pe filieră de rudenie. Dacă ne gândim la ce a spus Călinescu, că a apărut Creangă acolo unde cuvântul e bătrân și vorba încărcată de înțelesuri, vocabularul atât de bogat în expresiile acelea încărcate de înțelesuri despre care spunea Călinescu în zona respectivă. Mama e născută în Topolița, locul unde era teiul cu pricina. Și chiar teiul acela a fost în curtea unei rude mai îndepărtate de-a mamei.

M.I.: - Teiul cu pupăza, nu?

M.M.L.: - Da, teiul cu pupăza. Și revenind: a împrumutat inteligența de la mama (bunicul era de o inteligență sclipitoare, care a murit în primul război mondial), care a fost cea mai bună și așa a dat-o bunicul la școală. A spus: “Eu n-am putut să învăț, dar pe fetele mele am să le port cu pălărie”. Adică o să le dea la școală. Și din partea tatălui a moștenit spiritul meditativ, pasiunea pentru lectură și pentru muzică, pentru că tata, deși era învățător, cânta și la vioară. Înainte, în școala pedagogică se învăța un instrument. Toți trebuiau să cunoască un instrument. Dar, pentru că am vorbit de bunicul și pentru că am vorbit de întâmplarea cu telegrama, și de tata, fratele meu, sub imboldul timpului care cerea anumite teme cum ar fi lupta pentru pace, foarte curios, creează ceva care-i deosebit pentru acea vreme, între un mesaj de actualitate, “Blestemele”, preluate de la Arghezi, Eminescu și din întreaga noastră literatură și creează o poezie emoționantă pentru vârsta aceea a lui de aproape 20 de ani. Poezia se numește “Blesteme”. Este o cale de la blestemele lui Arghezi, care suna în așa-numita formulă a esteticii urâtului, cam așa: O unghie pe săptămână/Să-ți coacă la câte o mână./Și-n zilele de sărbătoare/Un deget și de la picioare. Deci e o diferență.

M.I.: - Labiș, Școala de literatură. Haideți să reluăm de aici...

M.M.L.: - Nu, pentru că vreau să vă spun întâi că a fost elev la Fălticeni, a avut norocul să-l aibă profesor pe Vasile Popa, care l-a proclamat poetul oficial al școlii. Era iubit, era luat pe brațe de elevii mai mari. L-a orientat spre poezie. Și i-a dat cărți spre lectură și așa, fără prea multă îndrumare propriu zis critica de la profesori, el a reușit să ia premiul I pe țară în 1951 la primul concurs “Mihai Eminescu”. Și ce a fost important: a fost selectat pentru că a fost o uimire pentru toți. A fost toată teza în versuri.

M.I.: - Era post modern. Dacă în 1951 mai scria Nedelciu niște proze în versuri.

M.M.L.: - Se trecea de la comentariu la versuri și i-a uimit pe profesori. A fost selectat (deși era în clasa a IX-a) să țină cuvântul la sfârșit, la serbarea de înmânare a premiilor. Și în “Scânteia tineretului”, care consemna acest eveniment, apare pe prima

pagină Labiş primind premiul. Asta a determinat membrii Uniunii Scriitorilor, filiala Iaşi, prin Ciopraga, să obțin aprobarea tatălui şi să plece la Iaşi. Acolo iarăşi a intrat în baia de lumină şi de cultură a Iaşului, ei îl cunoşteau ca o minune locală, îl stimau. Acolo a debutat în presă, pentru prima oară, cu poezia “Fii dârz şi luptă, Nicolae!”, publicată în Iaşul Nou. După care a fost selectat la Şcoala de literatură. S-a dat un concurs, nu a fost selectat oricum. La Şcoala de literatură, la festivitatea de deschidere, a fost invitat şi Sadoveanu, care patrona spiritual, oarecum. Era considerat atunci “bunicul Sadoveanu”, era preşedintele Comitetului Internaţional al Luptei pentru Pace, scrisese şi prozele acelea...

M.I.: - *Mitrea Cocor...*

M.M.L.: - Nu, *Mitrea Cocor* scrisese în '52. Scrisese “Lumina vine de la ra...”, mă rog. Ce scrisese.

M.I.: - Între timp avea şi el diverse funcţii pe acolo, era la Marea Adunare Naţională...

M.M.L.: - Da, dar el avea în spate literatura aceea... avea *Baltagul*, avea *Fraţii Jderi...*

M.I.: - Să-i facem şi lui Sadoveanu un pic de dreptate, dacă tot discutăm acum. Eu am vorbit de cel care era contabil al Uniunii Scriitorilor în anii '50.

M.I.: - Traian Iancu?

M.M.L.: - Da, Traian Iancu. Sadoveanu primise, la un moment dat, marele premiu al URSS-ului. Erau 100.000 de lei, ceea ce era enorm în anii '50.

M.I.: - Şi Sadoveanu era şi cam zgârcit.

M.M.L.: - Zgârcit e puţin spus. Şi el i-a dus la Mănăstirea Neamţului, a dus premiul, omul a numărat banii, o cafea, la revedere. Ca să aflăm după aceea de la Ionel Teodoreanu, fraţii Teodoreanu, că începând din anii '47, '48 Sadoveanu le dădea salarii. Pentru că ei căzuseră în dizgraţia Partidului Comunist, iar Sadoveanu le-a spus: “Ei, acum-a-s eu aici. De aici încolo vă ajut eu”. Şi, lună de lună, Sadoveanu le dădea salarii acestor oameni cu care a fost şi prieten, dar în acelaşi timp toţi erau scriitori. Nu e numai ceea ce se vede, asta am vrut să punctez.

M.I.: - Era zgârcit în relaţia cu presa.

M.M.L.: - Aia era altceva. Cerea o anumită sumă doar pentru o semnătură.

M.I.: - Bun, un pic de dreptate i-am făcut şi lui Sadoveanu.

M.M.L.: - Merita mai mult drept. Deci, fiind oarecum patron spiritual al acestei Şcoli de literatură, eu acest lucru n-am de unde să-l ştiu şi nu improvizez sau îmi imaginez, ci mi-a relatat Lucian Raicu, criticul, care a fost prieten şi care a avut un comportament deosebit pentru fratele meu. L-a găzduit într-o perioadă...

M.I.: - Un mare critic, un mare scriitor, din păcate, pe care noi l-am pierdut la Paris pe nedrept.

M.M.L.: - O mare valoare. S-a temut, a bănuît evenimentele, s-a temut şi a plecat la Paris şi a murit acolo departe. Păcat, păcat, un mare critic, a scris cea mai importantă monografie, deşi nu spun că era fricos, dar era prudent şi a scris cu mare prudenţă monografia despre fratele meu, dar a surprins în frază, în proces, în tot, ceea ce era esenţial în creaţia lui.

M.I.: - Apropo, la Lucian Raicu, prozatorul face front comun cu criticul şi atunci textele pe care el le scrie sunt atât de uşor de citit şi cu atâta drag le citeşti, de parcă ar fi proze, dar de fapt sunt judecăţi de valoare de mare forţă critică.

M.M.L.: - Avea o claritate, o claritate a frazei extraordinară... Sadoveanu, înainte de festivitate, vreau să vă spun, a întrebat întâi (am aflat tot de la cei de la Uniunea Scriitorilor), a întrebat în birou la directorul şcolii dacă Labiş este în sală. “Vreau să-l cunosc pe Labiş”. “Păi să vedeţi, că ne grăbim”, au răspuns, s-au eschivat şi l-au

canalizat spre începerea festivităţii. Dar Sadoveanu n-a uitat şi de la prezidiu, când se pregăteau să se ducă la microfon, gata să se ducă să deschidă directorul Şcolii de literatură, Sadoveanu întreabă: “Labiş, eşti aici?”. Şi s-a ridicat prichindelul din spate. Atunci a zis: “Putem începe”. Asta a relatat şi în monografie şi în Amintiri şi mi-a spus-o personal Lucian Raicu, care a fost coleg de grupă, pentru că el era la Critică literară, iar fratele meu era la Poezie, cu Tomozei cu Ion Gheorghe şi alţii, care nu s-au impus în poezia noastră. La Şcoala de literatură a fost o perioadă şi prosperă, pentru că el colabora la revistele timpului, dar şi tristă pentru el, tristă pentru destinul lui, pentru faptul că a început să fie urmărit îndeaproape, pentru faptul că el, la îndemnul lui Gheorghe Mărgarit, asistentul lui Călinescu, un om de o mare cultură, l-a cunoscut pe anticarul Sterescu, de la care (banii pe care-i primea pe poezii îi dădea pe cărţi) lua cărţi. El a dat o sumă foarte mare pe primul volum, volumul princeps “Eminescu”, erau puţine atunci, dar s-a aflat că în acel volum era şi “Doina” şi “Doina” era scoasă, pentru versurile “De la Nistru pân’ la Tisa...”.

M.I.: - “...Tot românul plânsu-mi-s-a”

M.M.L.: - Dacă erau numai versurile cu “plânsu-mi-s-a”, poate mai era cum mai era. Dar erau graniţele de la Tisa, deci din Ungaria până în Rusia, în Uniunea Sovietică. Şi atunci i-au înscenat un viol cu viitoarea soţie a lui Nichita Stănescu, cu Doina Ciurea, despre care Ion Gheorghe a spus mai târziu că a fost pusă de anumite organe, “agenturi”, ca să folosim un termen mai glumeţ, pentru a-l compromite pe Labiş şi pentru a-l urmări, mai târziu, pe Nichita. A fost acuzat şi dat afară din UTM. Dacă cineva vrea să afle amănunte poate să citească “Hora morţii”, o carte foarte interesantă şi bine scrisă de un coleg care n-a ajuns decât un modest ziarist şi un bibliotecar, pentru că era bolnav, suferind de plămâni, ungurul Imre Portik. Şi el relatează toată această înscenare şi se laudă, nu ştiu cât e de adevărat, că el s-a dus la UTM şi ar fi pomenit şi de Sadoveanu, iar sub tutela lui Sadoveanu, lui Labiş i s-a redat carnetul UTM şi a fost reabilitat oarecum, pentru că nu mai avea dreptul să publice. Dar după terminarea Şcolii de literatură a colaborat la ziare. A fost stagiar redactor la *Contemporanul*, după aceea la *Gazeta literară*, organul de presă al Uniunii Scriitorilor, actuala *România literară*, revista la care nu i s-a găsit loc la secţia Poezie, unde era Camil Baltazar, care nu l-a primit acolo, ci la Secţia de Critică literară. Toţi începătorii se duceau la el cu poezii, iar el scotea creionul şi le refăcea pe loc şi îi trimitea la etajul de sus, spre publicare. Au povestit mulţi dintre începători acest lucru. S-a înscris şi la Facultatea de Filologie şi când “pasărea cu clonţ de rubin” l-a strivit era student în anul III la Facultatea de Filologie. Se grăbiseră, pentru că începuse să fie urmărit, s-au grăbit să-l exmatriculeze. Nu s-a ştiut, l-au exmatriculat în acte, pentru momentul când venea Securitatea să afle despre el (pentru că în '56 erau evenimentele din Ungaria, iar el, ca un posibil lider al studenţimii, ar fi putut să ia o anumită atitudine).

M.I.: - Putea fi un element, cum se spunea, periculos, pentru că vrei, nu vrei, el era născut luptător şi cu poezia...

M.M.L.: - Nu, dar ei aflau totul. Îi apăruse, vara, volumul “Primele iubiri” şi dăduse la aceeaşi editură al doilea volum “Lupta cu inerţia”, unde sunt atitudini categoric înlăturate, unele poezii au fost şi sustrate şi distruse în cenzura timpului. Mai întâi el a plecat cu marele regizor (pe atunci tânăr) Lucian Pintilie în Deltă. În timp ce ei erau în Deltă (cum de au ajuns ei acolo nu ştiu, eu n-am ştiut că pleacă, deodată am aflat că au plecat, eram studentă în Bucureşti), s-a lansat zvonul că Labiş a murit înecat în Deltă. Am aflat de la o ziaristă de la *Viaţa*

Românească (unde el a publicat poezia “Moartea căprioarei” în '54, deci cu doi ani înainte şi unde el avea un grup de redactori care îl iubeau şi îl stimau foarte mult). M-am dus la ea să-i cer o carte de literatură veche şi ea a spus “am uitat să ţi-o aduc”. Şi “hai cu mine acasă”. Şi a zis “hai mai stai, că părinţii mei..., eu mai sunt la redacţie, dar tu mai stai cu ei”, ei erau basarabeni, moldoveni refugiaţi din Basarabia. Şi “stai cu părinţii mei că o să le faci plăcere”. Ea aflase zvonul şi faţă de părinţii ei, după câteva zile mi-a spus. A zis, ca să mă pregătească: “Uite ce zvon a apărut, dar dacă o să afli (pentru că eu trebuia să mă duc la şcoală, a fost doar un weekend), să nu te temi, că apare el”. Şi într-adevăr a apărut. Şi a fost ziua mea de majorat. Vreau să vă spun la Casa Scriitorilor, la o masă de două persoane rezervată de el, m-a invitat într-o după-amiază mai devreme (că ştiu că de la 6 la 8 aveam seminar cu Petru Creţia, era seminar de latină). Mi-a zis: “Închide ochii, deschide palma şi prinde”. Şi ce credeţi că mi-a pus prima oară în palmă? Era un plic cu bani cu care trebuia să-mi platesc un palton a cărui stofă mi-a luat-o o ziaristă de la *Viaţa Românească* tot cu bani de la el. Şi după aceea zice: “Mai închide o dată ochii”. Şi mi-a pus cele trei volume ale lui Perpessicius, Eminescu, transcriere. Mi-a dat indicaţiile respective, cum să le citesc şi să am grijă să citesc şi să pătrund în poezia lui Eminescu, să citesc şi partea de critică a lui Perpessicius. Impresionată. Iar doamna Candrea de la bufet ne-a adus o sticlă, pe care o păstra ea, cu un vin care era ca un caramel, ca un magiun, abia curgea din sticlă, vechi şi zice: “De ziua ta. Dar numai puţin, că e foarte tare şi dacă te duci la şcoală, să nu te ameţeşti”. Şi am gustat din vinul acela extraordinar, a pus dopul din nou şi i l-a dat din nou doamnei, ca să-l păstreze până la ziua sa, de 2 decembrie. Eu am plecat la facultate, iar Petru Creţia, văzând ce am primit eu cadou, a zis: “Ce ai în mână?”. Şi atunci ora de latină s-a transformat într-o incursiune, la vârsta pe care o aveam eu, de 18 ani, l-am cunoscut pe Petru Creţia în ipostaza lui de eminescolog, pentru că mult mai târziu s-a impus. Şi după aceea, în noaptea de 9 spre 10 decembrie a avut loc cumplitul accident. Înainte nimeni n-a scris şi probabil că nici nu vor să creadă ce am spus eu, dar acesta este adevărul în faţa lui Dumnezeu. Nimic n-am inventat, eu sunt un om credincios şi, mai ales, credincioasă memoriei fratelui meu. Şi n-au vrut să creadă că acea femeie, rusoaica, Maria Polevoi, l-a agăţat pe el la Casa Capşa cu mult înainte şi poate că a fost prima femeie din viaţa lui. Poate, nu ştiu, pentru că el mi-a arătat nişte semne pe gât. Mi-a făcut această mărturisire, deşi între noi lucrurile acestea de mare intimitate nu erau ... era o pudoare, mă rog. Cu această femeie s-a întâlnit şi în noaptea accidentului, după ce o cunoscuse, într-un grup total străin. După ce a plecat de la Uniunea Scriitorilor, a plecat la un restaurant în subsol, în Pasajul Victoria, acolo unde e Majestic acum. Şi a fost într-un grup total străin. A avut loc accidentul, a fost dus la Spitalul Coltea, neprimat, dus la Spitalul de Urgenţă, plimbat, târâit fără targă, i-a secţionat total măduva. El i-a povestit şi lui Mugur, iar în noaptea morţii mi-a spus că a fost tras şi împins. “Am fost tras de palton şi împins”: au fost aproape ultimele cuvinte. A avut viziunea morţii cu întoarcerea la plaiurile natale... Mie mi-a rămas imaginea cuvintelor lui, pentru că eram singură cu el. Nimeni n-a mai venit în seara aceea. Pe tata îl luase asistenta să se odihnească puţin. După aceea a spus: “Viaţa este frumoasă, numai să ştii s-o trăieşti”. Şi a intrat în comă şi a strigat timp de aproape o jumătate de oră “oxigen, oxigen!”, pentru că a murit prin sufocare şi tuburile de oxigen nu-l mai puteau ajuta.

M.I.: - Vă mulţumim mult, Maria Margareta Labiş.

După ce a plecat de la Uniunea Scriitorilor, a plecat la un restaurant în subsol, în Pasajul Victoria, acolo unde e Majestic acum. Şi a fost într-un grup total străin. A avut loc accidentul, a fost dus la Spitalul Coltea, neprimat, dus la Spitalul de Urgenţă, plimbat, târâit fără targă, i-a secţionat total măduva. El i-a povestit şi lui Mugur, iar în noaptea morţii mi-a spus că a fost tras şi împins. “Am fost tras de palton şi împins”: au fost aproape ultimele cuvinte. A avut viziunea morţii cu întoarcerea la plaiurile natale... Mie mi-a rămas imaginea cuvintelor lui, pentru că eram singură cu el. Nimeni n-a mai venit în seara aceea. Pe tata îl luase asistenta să se odihnească puţin. După aceea a spus: “Viaţa este frumoasă, numai să ştii s-o trăieşti”. Şi a intrat în comă şi a strigat timp de aproape o jumătate de oră “oxigen, oxigen!”, pentru că a murit prin sufocare şi tuburile de oxigen nu-l mai puteau ajuta.

DORINA STOICA

MIHAELA OANCEA

LILIANA POPA

Dorina Stoica

Icoanele plâng

dintr-o icoană veche, lăcrimează tata.
din alta, mama cu mine în brațe
mai înainte de a mă naște.

Noiembrie

mi-a fost tată.
după spusele mamei
ochii săi căprui sunt acum la mine.
mi-am dorit să trag peste craniul acela
un chip și să picur o boabă de sânge.
vântul a stins lumânarea.
în fiecare an de ziua morților, tace!
și tace despre ceva ce doar mama știe.
plânsul mi s-a făcut ploaie rece de toamnă.

Dimineața

mă simt ca un tren întârziat, toate visele au început
să doară. îmbrăcată cu-un lan întreg de maci
duc găleata cu gunoi, ca pe-o geantă de firmă.
beau o cafea oribilă și ascult știrile:
“au murit câteva zeci de oameni în ultimele
24 ore,
din cauză că nu le-a zâmbit nimeni.”

alerg spre serviciu ca un gândac prin bucătărie.
ca să ajung, schimb două tramvaie și două autobuze.
oamenii mă văd mică și cocoșată.
doar eu știu că de vină sunt aripile strânse la spate cu elastic.
sună telefonul mobil. răspund.
moartea șoptește: “alo, ți-ai uitat acasă rujul de buze!”

Aritmii

hipertensivă inima, iapă nă răvașă
bate ca un clopot de mănăstire.
pe un peron de gară
aștept un tren inter-regio
să mă ducă spre al nouălea cer.
cocoșată în vârful arborelui genealogic
privesc viitorul printr-o gaură de covrig.

Alergăm prin țară

luciditatea se vinde pe sub mână.
moartea a făcut rost de bani pentru proteză dentară.
ridicolul nu mai cenzurează nimic.
în timp ce privim poza Iisusului cel blând răstignit,
ronțăim ultimele bucățele de lumină.
alergăm prin țară după un Dumnezeu devenit sfinte moaște
și căutăm îngeri pe listele electorale.

Un înger îmi atinge inima.

În fiecare seară mă spăl pe dinți
de toate clevetirile, învinuirile,
nemulțumirile.
Dimineața Dumnezeu recreează lumea începând cu mine.
Un înger îmi atinge inima.
“Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu,
Miluiește-mă pe mine păcătoasa.”

Punte

toate fântânile se revarsă
în oceanul milelor Sale.
pentru cuvintele abia împerecheate
căsătorie albă.
patruzeci de zile până la jertfa Mielului.

Mihaela Oancea

Till the day..

Noaptea l-a prins de guler,
răsturnându-l pe canapea;
cântă ca un smintit „till the day i die”,
anesteziat, cu inima arsă,
prea străin de celălalt,
înoată bezmetic prin harababura
amintirilor lui de cronopiu,
râde de teoria geometriei euclidiene,
așa cum se amuză de vecinele de
apartament
care, de îndată ce-l zăresc,
se înroșesc precum fucsia din glastră.

N-are timp
să pătrundă parabola starețului Zosima
despre vina fiecăruia,
pe care o tot purtăm pe umeri ori
pilda Grușenkăi despre ceapa
care te poate mântui
de flăcările iadului.

Nedigerabilă precum celuloza

Propulsat în hiper-realitate,
ți se înmânează un card
să poți accesa comod, din fotoliu,
viața propriului personaj.
Ți se spune că asta înseamnă progres,
că asemenea lui Cuvier, metaforic,
vei putea recompune întregul animal
pornind de la un banal os.
Accepti de bunăvoie
o realitate programată virtual,
însă nedigerabilă precum celuloza.
Treptat, mintea devine un celofan
obișnuit să guste
prin simpla apăsare a unei taste
barbara flecăreală,
senzațiile costumului teledildonic,
cazurile psihopaților canibali ori
furia ucigașă a mamelor
ce nu mai amintesc nimănui
de Medeea înșelată cu anonima Glauce.
La sfârșitul show-ului,
constați că viața s-a dus la fel de rapid
ca gustul gumei cu arome artificiale,
iar cardul cu nelipsitul cod de bare
se alătură, în coșul de gunoi, pet-urilor,
pungilor de pufuleți, rămășițelor de staniol
etc. etc. etc.

Ca un surfer pe placă

În salonul halatelor albe,
vrăbiile zgărie globii oculari, vâjâie
dușmănoase
ca niște cuțite smintite eliberate de jongler;

Un halat se lipește de perete, ridică brațele
ca și cum ar aștepta pe Cel de Sus să-l scape,
să-l ducă încă o dată în lanul de maci.

Plutește aidoma surferului pe placă,
urmează vertical
coloșii de calcar, experimentează cea mai
febrilă
senzație de libertate..

Vrăbiile ciugulesc câteva firimituri de pâine
în timp ce scaunul infirmierei cu ciorapi
albaștri
se mișcă înainte și înapoi.

Deconstrucție

A desfăcut petală cu petală
straturile fiecărui cuvânt al tău,
până când anumite molecule organice
au luat-o razna și, desfigurate,
l-au declarat pe autor
inexistent.

Liliana Popa

Ordinea sufletului

Astăzi mă situez în devans
Pe creasta prezentului în flăcări.
Voi răsări concludentă din văpaie.
Când se strică ordinea sufletului
Aduni lumina ce ți-a mai rămas
Și o păstrezi în suflet
Dar obligatoriu și în ochi.
Căci fiecare suflet are pașii lui,
Cu ritmuri personale
Dezamăgirea de azi e mai intensă
decât durerea de ieri,
Colț de umbră,
Pe care mintea îl refuză.
Gânduri în gri ?
În alb și negru ?
Pulbere cenușie ce
Biciuie pământul....
În mileniu III gândurile
Sunt tot în culori
Cu sau fără voia cuiva.
Vor să își facă loc
Într-o împărăție
Unde grădinile, casele,oamenii
au o singură culoare !
Mă îndrept spre apus,
Mereu spre lumină,
E nevoie de orizonturi limpezi
Să poți să respiri,
Să pot gândi cu sufletul,
Să pot să respir cu spiritul
Sub un petec de cer
Acum trebuie să ne grăbim
Toți trei.
Lumina
Își apleacă fruntea
Spre cealaltă parte a Pământului.

Neîmblânzit

Spiritul meu gonește în noapte
Ajunge la Troia, pe zid de cetate
Părtaș e la lupta lui Hector cu Ahile
Și numără coifuri pe stîncă, la Termopile.
Sufletul meu se plimbă desculț prin lume,
Alunecă-n hăuri, se îmbracă în genune,
Adoarme pe un nor așteptând dimineața
Când norii se nasc și tremură ceața ..
La Masala adoarme între aripi de vultur
Prea tîrziu să salveze și ultimul flutur
Și-ar vrea pe fruntea lor să așeze nimb
Pentru tot ce nu s-a oferit la schimb.
Dar poate totul e doar o poveste,
Și doar spiritul meu tot caută-n lume
De vină e vântul ce mă cheamă pe creste.
Vântul de seară mă strigă pe nume !

Așteptând absurdul

Liniștea adoarme pe luciul apei
Coboară din cer neștiută
Să nu tulbure sărutul
Oprit la poarta minții.
Stelele clipească a uimire
Și surd e valul lunii.
Fluturii de seară
Dansează în culorile iubirii
Și numără florile de tei.
Mă cufund în noapte
Ca într-o ie de borangic.
Mă cufund în noapte,
Mă cufund în ochii tăi
Să ascult toate poveștile curcubeului,
Așteptând absurdul
De teama unui nou burlesc.

Întâlnire

Hai să ne întâlnim printre nori
Nu e nevoie de bagaj,
Ne vom înveli cu nori.
Nu trebuie să te mai uiți în jos
N-ai grijă, n-o să te împiedici.
Uite de când vorbim, norul meu și-a
schimbat forma
Iar norul tău se odihnește pe fruntea unui
munte.
Aici doar gândurile noastre își vorbesc.
Și nu se mai întorc pe pământ.
Întotdeauna mi-am dorit să număr stelele
O să încep acum.....

Adelina Fleva

coseste Doamne iarba de pe mine

azi ca și ieri ocnaș mă simt încarcerat în lume

mai am de ispășit pedeapsa încă
și car în transparenta mea făptură
o suferință dulce ca un izvor zidit în stâncă.
și pleava mi-e deasupra Sfinte Doamne
î-ajung pe undeva la subsuoară
mi-s pletele murdare de păcate
un schit sunt de sudalme și ocară.
și-aș vrea să mor! o candelă curată
să-mi lumineze ultima suflare
Tu iartă-mă de viață! pentru mine,
doar viermii mai au trainică valoare -
(așteaptă viermii trufandale Doamne!
probabil le amiroase a pucioasă.
dar viața mea ruină încă vie,
palpită jalnic pe sub haina roasă).
cosește Doamne iarba de pe mine!
mi-am luat sicriu și l-am plătit în rate.
nu m-a costat prea mult! am dat pe acesta,
lunar (prin respirarea mea concavă)
întâiul adevăr și întâia-mi libertate.

destrămate dogme

mă vrea sicriul, foamea dintre scânduri
se-aude scheunând în depărtare
și-mi zgârie timpanele bolnave
de-atâtea împăcări cu șerpii și de-atâta uitare.

căci singură-s cu demonii din mine
și-am ruginit de-atâta nedreptate
și-aș vrea să mă-nfrățesc cu orhideele
abstracte

să nu-mi mai simt noianul de păcate.
(dac-aș avea din nou piroane în palme
în loc de destrămate dogme
mi-ar râde ochii către Tine
n-aș sta cu ușile închise
de frica morții care vine).
mi-e trupul lut arid dar fă să crească
un lan de grâu din el cu spice pline
de rugăciuni curate, apoi vino
și scoate Doamne demonii din mine.

mi-e sufletul

mi-e sufletul de-acum, drumeț pribeag,
privirea mi s-a înclieat pe-un ram,
iar corbii cu sutanele macabre
îmi croncăne prohodul pe la geam.
și Doamne ce duhoare se desprinde
din trupul care zace în sicriu !
acum că sunt o mână de țărână,
mi-e dor de învelișul Tău cel viu.
aș vrea să țip buchete de proteste,
dar glas de valuri sparte mă îngână,
mi-e dor de-agapa ta pe trup și plete,
dar peste ele viermii stau pe-o rână.

aș vrea să fug

sărută-mă din cap până-n picioare
cu buzele fierbinți și parfumate.
aș vrea să-ncepi cu sânii de se poate,
și noaptea, căci mă tem nespus de soare.
mă-nvăluie timidități de floare,
și simt fiori pe ceafă și pe spate,
(nici n-ați purces la drum buze curate,
iar eu simt o continua dogoare.)
și soarbe-mi lin polenul de pe trupul
fierbinte precum soarele ceresc,
și-aș vrea să fug dar nu să mă feresc,
iubitul meu ce vrei să-mi sfărâmi scutul.
mă las în voia ta ca o copilă
ce nu a fost atinsă pân-acuma,
și zău că nu fac dragă pe nebuna,
tu amiroase-mă precum m-ai rupe din lumină

Irina Lucia Mihalca

Vorbește-mi, te rog, doar vorbește-mi

Poetul va vedea, astăzi și mâine,
cu toți ochii, prin toți ochii.

Poetul va simți, astăzi și mâine,
cu toate inimile, prin toate inimile.

Poetul va râde și plânge, astăzi și mâine,
cu lacrimile noastre, prin lacrimile noastre.

Poetul va scrie, astăzi și mâine,
cu toate mâinile, prin toate mâinile.

Poetul va trăi și muri, astăzi și mâine,
cu toate viețile voastre, prin toate morțile voastre.

Vorbește-mi, te rog, doar vorbește-mi!

Vorbește-mi de mirajul noilor primăveri,
de prima sau ultima vară!

Vorbește-mi de-a ta nestinsă flacără
chiar dacă continui să râd și să plâng prin ninsoare!

Vorbește-mi, te rog, doar vorbește-mi,
dar nu lasă cuvintele iernii să ne viscolească inimile!

Lacrima unei fete ajunsă într-un poem

Iată lacrima unei fete ajunsă într-un poem!
- Lacrima sau Fata? ai să mă-ntrebi.
- Ambele! am să îți spun.

Trecutul, mereu iluzia clipei!
Memoria rămâne închisă acolo,
căci fiecare primăvară e unică,
și dragostea cea mai nebună
și mai durabilă
nu e decât un adevăr trecător.

Durere despletită! În urmă,
ruinele sunt năpădite de ierburi
și pașii lor purtați de vânt.

Timpul nu trece,
se-nvârte doar pe loc,
iubirea nu e mereu iubire
și ura nu e mereu ură,
amăgitor, destinul te trimite
spre porți închise,
iar mai târziu,
după momentul zero,
spre frigul ce te va cuprinde.

Din tine și din mine nicio urmă,
zâmbesc amar:
— Acesta-i timpul!

Nori, păsări și pietre,
cuțite aruncate,
scânței țâșnite,
stele unite într-un zbor,
un câmp de maci
și verdele trifoifului,
(mult timp, zadarnic ai căutat-o)
cândva am stat acolo,
acum ești liber,
purtat de timp,
prin timp,
nuntit, doar, cu un vis!

Angi Cristea

În linie continuă

Trebuie! îmi zise fratele-pământ.
Dacă am trăi după legile universului, caii
ar avea copite de fum, iar câinii ar mușca
luna adânc de coapse.

Oamenii nu ar mai suferi de Alzheimer.Și-
ar ține părinții în poală până la sfârșit,
când ar învăța să stingă lumina cu
telecomanda.

Carul alegoric ne plimbă ca pe niște
învingători.

Am ajuns la poarta de lemn unde cocoși
sculptați ne scot ochii.

De aici înainte va mirosi a umed. Vor înflori
iriși în galerii subterane.

Pentru cine, sufletul-arbore, va mai rodi?
Pentru morții-vii?

Șobolani de apă au ros stâlpii luminii..
Acum zidurile au guri și picioare strâmbe.

Pare că se vor prăbuși dreptii, morții...nou-
născuții.Hai! zice iar, fratele-pământ,
să mergem pe linia continuă până la
marginea lumii.

Aici nu vom bea decât din râuri secate, ne
vom tăvăli în nisipuri jilave,
universul va bate ca o toacă ruginită dinspre
moarte.

Ce este o țară dacă nu un pom crescut între
brazde? Ce este o mamă, dacă nu
argilă modelată în palme? Ce sunt boala,
sărăcia, migrația, analfabetismul,
dacă nu pământuri uscate între grinduri?
Respiră îmi zice ceasul de piatră. Mai aud
clopotul cerului cum se tînguie peste
munții de sare topiți în crevase.

Stop-cadru

Ca într-un stop-cadru, morți voalate apar și
dispar.

În pupila dilatată, ochi magic,
iubirea se insinuează.
Aș muta toți caii în linia întâi numai să pot

hrăni pe cel ce mărșăluiește, omul acela
diform,
aplecăt spre sine ca scrisul unui stângaci.
Singurătatea mă găsește în parc.
Aici Dumnezeu se dă pe skateboard...
Nu mai am libertatea să mă reproduc în
cuvinte.
Zicerea mea vine din grota leului, unde
sunetele
sunt cavernoase, zemoase...

Dacă n-aș viețui în burți uriașe m-aș cățăra
ca o liană
până pe autostrada unde dacă țiți
vulturi pleșuvi îți scuipă hoitul.

Sentimente de aer

peste mal de Dunăre câinii stau tolăniți
în fața crâșmei cu soarele după-amiezii în
ceafă
s-a contaminat de verde lumea aceasta care
tace silențios
prin orașe lumea pestriță rupe afișe
lipite de stâlpi
cu morți dispăruți chipuri scorjite de soare

deasupra orașului acesta cu femeii trupeșe
zboară berze
nici nu ai bănui că aici războiul a săpat
tranșee în carne
niște riduri aspre în obrajii luminoși
ca niște trandafiri de Kladovo

aerul se magnetizase devenise un fel de front
unde umbra mea se culca pe umbra ta /spin
de apă/
ți-am întins mâinile pline de polen
să bei miere de aer pe malul stâng al
Dunării trandafiriu

ADELINA FLEVA

IRINA LUCIA
MIHALCA

ANGI CRISTEA

Adrian ALUI GHEORGHE

Când “vremea vremuiește ...”

*(fragmente din prefața la ediția definitivă a memoriilor
„Toată vremea își are vreme”, semnate de Calinic Argeșeanul)*

1. „Noi numim suflet chiar memoria însăși”

Calinic Argeșeanul își adună viața sa într-o carte cu un titlu care te obligă la reflecție: „Toată vremea își are vreme”. Cartea are mai multe volume, evident, așa cum fiecare viață este „o sumă” de vieți. Transferată în text fiecare firimitură de viață devine spectacol; iar dacă

Î.P.S. Calinic
și Adrian
Alui Gheorghe

Intrînd în povestea înșirată de Calinic Argeșeanul ai impresia că nu „povestașul” spune povestea, ci că povestea îl îmboldește, îl pune la lucru, litera țipă, fraza lucrează și prelucrează amănuntul biografic, starea se amplifică. Viața, multiplicată clipă cu clipă, e căutare și nu vegetare, nu e contemplare vană. Iar la capăt e, firesc, răsplata: Revelația.

povestitorul are și har, atunci spectacolul vieții din text este unul cuceritor. Ce e, în fond, povestea unei vieți? În accepția generală este traducerea metafizicii existenței, multiplicarea sensurilor, provocarea subînțelesurilor, este capcana pe care povestitorul o întinde memoriei. Dar și invers: este capcana pe care memoria i-o întinde celui care povestește. În același timp, a povesti viața, a comunica preaplinul unei vieți, este o necesitate care transcende lumii fizice. Omul se naște cu această necesitate. Chiar de la primele clipe, plînsul copilului ține loc de vorbire. Plînsul este neputința cuvântului. Este neputința cuvântului care poate orice. Zice Iov : “Căci acuma dacă aş tăcea, aş muri” (Iov, 13, 19). Un cântec african exprimă memorabil această luare în posesie a lumii de către cuvânt: „Te simți rău dimineața, te simți rău seara,/ Te doare capul, te dor măruntaiele,/ Obrăjii ți-i acoperă mucigaiul,/ Ochii ți se înfundă în cap -/ Ea spuse : - Iată ce cred :/ Tu ai un cuvânt în pântec;/ dacă nu-l spui/ Mori și lași toate bogățiile,/ Acesta e adevărul.” Spunerea cuvântului responsabilizează, dar nespunerea lui te pierde.

Ca orice memorialist, Calinic Argeșeanul își începe „aventura rememorării” cu cea mai liberă postură a existenței, copilăria, mergând apoi spre zonele constrângerilor, singurul sens al fiecărei vieți. Și oricine poate demonstra că cea mai sigură „închisoare” pentru om este conștiința, propria conștiință. Iar în această „închisoare” intră cu de la sine voie, ca parte a unei lumi care a convenit că nu există altă cale. În această situație „povestea vieții” este desferecarea conștiinței zăvorătoare, accesul spre înțelesurile care dau sens existenței, descoperirea sufletului lăsat de izbeliște într-o lume excesiv materială. „Noi numim suflet chiar memoria însăși”, spune Sfântul Augustin

Sensul în care se desfășoară „rememorarea” pentru oricare memorialist este, de fiecare dată, dinspre prezent spre trecut. Și din nou facem recurs la unul dintre cei mai importanți „memorialiști” ai lumii creștine, Sfântul Augustin, care regăsește “paradisul pierdut” și materializarea “timpului pierdut” într-un “înainte” spre care aspiră: “Voi trece deci și peste această forță a naturii mele, urcând pe trepte la Acela Care m-a făcut, și ajung în câmpurile și largile ținuturi ale memoriei, unde se află comorile nenumăratelor imagini aduse de lucruri de acest fel, percepute de simțuri. Acolo este depus ceea ce cugetăm, fie mărind, fie

micșorând, fie variind în orice mod acele lucruri cu care a venit în contact simțul și orice i-a fost încredințat și depus, pe care nu l-a absorbit și nu l-a îngropat uitarea. Când sunt eu acolo cer ca să fie adus la iveală ceea ce vreau și pășesc imediat în față, unele sânt mai îndelung și parcă sunt scoase din anumite străfunduri mai ascunse...”.

Rememorarea este, întodeauna, sub semnul lui “a fost odată” și e, în acest caz, o invocare a unui nume al timpului, în forma consacrată de “trecut”, în care se plămădesc toate celelalte forme pe care le autorizăm prin simpla noastră prezență. Niciun fapt din prezent nu ar avea logică fără existența acestui “a fost odată”, teren al unei fertilități irepresibile pentru “creșterea timpului”. Numind acest timp “odată”, nu facem decât să ne întoarcem la el, în el; întoarcerea este însă una paradoxală: în vreme ce timpul nostru individual se dezvoltă în viitor, memoria noastră numește și aduce pentru a trăi, în prezent, un timp imemorial. Această ocurență a momentelor temporale dovedește caracterul aleatoriu al timpului vieții, faptul că suntem situați pe o orbită pe care punctele sunt interschimbabile.

Cheia în care am citit (și se lasă citite!) memoriile lui Calinic Argeșeanul este, indiscutabil, *Eclesiastul*, una dintre cele mai frumoase și mai profunde „cărți” ale Vechiului Testament. Indiferent dacă ești creștin, dacă ești de altă religie, dacă ești agnostic doar, textul *Eclesiastului* te încălzește, simplitatea spunerii îți (își) demonstrează frumusețea. Într-un anume sens, am putea ordona, de altfel, materia „istoriei” lui Calinic Argeșeanul după versetele de la primul capitol din „Eclesiast”, povestea complexă a unei vieți circumscrisă unei istorii „recente” care a supus și martirizat un popor, care a încercat să deturneze sensul moral al unei civilizații: „*Toate își au vremea lor, și fiecare lucru de sub ceruri își are ceasul lui.; nașterea își are vremea ei, și moartea își are vremea ei; săditul își are vremea lui, și smulgerea celor sădite își are vremea ei.; uciderea își are vremea ei, și tămăduirea își are vremea ei ...*”.

Numai că povestitorul, memorialistul Calinic Argeșeanul, ne aduce cu picioarele pe pământ, în maniera paradoxală a lui Ion Creangă, spunându-ne că sugestia titlului este mult mai terestră, făcând apel la unul din multele „personaje” ale istoriei sale: “*Toată vremea-și are vremea ei, zicea mătușa Irina, baba mucalită, cu casa bătrână, acoperită cu stuf și târnaț înclinat să cadă. Acoperișul era îmbrobodit cu stirigie și fumul ieșea alene din podul fără aerisire*”. Cu ceva vreme în urmă și Petre Țuțea spunea, ca o concluzie a căutărilor sale de o viață, după ce viața însăși îi oferise o cunoaștere a tuturor ipostazelor istoriei, de la catedra universitară, de la funcțiile reprezentative în stat, la închisoarea pe motive de conștiință, la marginalizarea ca intelectual și filosof „al nuanțelor”: “*Acum, mai la bătrânețe, pot să spun că fără Dumnezeu și fără nemurire nu există adevăr. O babă murdară pe picioare, care stă în fața icoanei Maicii Domnului în biserică, față de un laureat al premiului Nobel ateu - baba e om, iar laureatul premiului Nobel e dihor. Iar ca ateu, ăsta moare așa, dihor*”.

Dar dacă un om trăiește, de fapt, mai multe vieți într-o existență, pe care dintre ele o povestește? Greu de spus. Cred, mai degrabă, că alege câte ceva din fiecare, rotunjind, după propria imaginație, după empatia cu mediul și lumea din jur, după înțelegerea sau refuzul istoriei. Amănuntele, anecdotica devin holograme, părți ale unui „întreg” pe baza cărora poate fi refăcut întregul. Într-un ciob de ceramică egipteană, de câteva mii de ani, de exemplu, auzi și curgerea Nilului, simți și vuietul nisipului aspirat de furtună, dar te frige și soarele care fie arde în creștet neguțătorul de cămile sau încălzește bobul de orez care izbucnește în aluviunile mănoase.

Intrînd în povestea înșirată de Calinic Argeșeanul ai impresia că nu „povestașul” spune povestea, ci că povestea îl îmboldește, îl pune la lucru, litera țipă, fraza lucrează și prelucrează amănuntul biografic, starea se amplifică. Viața,

multiplicată clipă cu clipă, e căutare și nu vegetare, nu e contemplare vană. Iar la capăt e, firesc, răsplata: Revelația. Ca și la Sfântul Augustin căutarea capătă forma dramatică a dizolvării căutătorului în dorința căutării, trebuie să uiți totul pentru a-ți aminti de Dumnezeu: „*Căci au memorie și turmele și păsările, pentru că altfel nu s-ar îndrepta către culcușuri și către cuiburi și către alte multe cu care sunt obișnuite. Și nu s-ar putea să se obișnuiască cu anumite lucruri decât prin memorie. Voi trece deci dincolo, ca să-L ating pe Acela Care m-a separat de animalul cu patru picioare și m-a făcut mai înțelept decât zburătoarele cerului. Voi trece dincolo de memorie, pentru că unde să Te găesc, cu adevărat Bunule și Dulceață sigură, pentru că unde să Te găesc? Dacă Te găesc dincolo de memoria mea, nu-mi amintesc de Tine. Și cum Te voi găsi, dacă nu-mi amintesc de Tine?*”

În raport cu veșnicia sa, orice *găsire* a lui Dumnezeu este, de fapt, o *regăsire*. Pe Dumnezeu nu îl cauți în lume, cât te ascunzi de lume ca să îl găsești, să te identifice fizic și moral cu *atributele* sale. Tragismul timpului nu consistă în “fuga sa”, cât în lipsa unei identificări individuale cu acesta, în disproporția care există între dimensiunea *timp-spațiului* și *dimensiunea* sentimentului uman. Iar identificarea cu Dumnezeu este o punere în acord a tuturor acestor tribulații care determină și justifică, de fapt, orice căutare.

2. Viața pe “meridianul Ozana”

Copilăria este, prin definiție, paradisiacă. Dar atunci când te naști în miezul unui război mondial, într-o lume în risipire, amărâtă, infometată, paradisul își amână voluptățile. Mai mult, peste năpasta conflagrației mondiale, cu tot ceea ce a însemnat aceasta, a mai venit și colectivizarea forțată, „comunizarea”, ideologiile au luat în posesie lumea. Copilul nu mai trăiește, precum „megieșul” Creangă „copilăria copilului universal”, ci se chinuie, alături de ceilalți din jur, să supraviețuiască. Supraviețuirea este, în aceste condiții, o izbândă. Astfel ia contact cu lumea din jur „memorialistul” de mai târziu, anecdotica din copilărie este ca un puzzle care dă măsura unei realități bulversate. Lumea e violentă și vindicativă pentru că nu pricepe ce se întâmplă în societatea românească. Dar dacă la Creangă necazurile copilăriei sunt deturnate în melancolică rememorare, la Calinic Argeșeanul rămân în memorie zgura și asprimea vremurilor. Copilul martor și actant al istoriei are o percepție abruptă a realității imediate, este împins în lume cu violență: „*În luna martie a anului 1953, eram în clasa a doua și aveam nouă ani, iar Stalin pleca din această lume. Ce jelanie! Ce durere! Ce plânsete pe la școală! Profesoarele, mai ales, plângeau în hohote. Trăgeau clopotele de sunau văile. Se făceau rugăciuni pentru cel care a distrus bisericile, prefăcându-le în cluburi și săli de dans! În cartea de citire, pe o pagină din dreapta, pe la jumătate, era o fotografie a lui Stalin. Când am auzit că a murit, cu un creion roșu, i-am făcut o însemnare în dreptul gâtului, un fel de semicerc sub bărbie. Când a văzut profesoara de română, mi-a tras câteva palme peste cap și m-a trântit cu fața peste capacul băncii, încât m-a umplut de sânge. Speriat de potopul de palme și de izbiturile cu capul de bancă, am fugit spre casă pentru a mă plânge tatălui meu. - Lasă, Costache! Asta-i rânduiala lui Dumnezeu, ca să murim. Pământul nu face mofturi și nici nu are greață ca să ne primească în sânul său. Ne-a scăpat Dumnezeu de o nenorocire. Bine că te-a bătut! Ai să ții bine minte pățania aceasta ... ! A avut dreptate*”. Calitatea de martor face ca istoria individuală să se disipeze în istoria colectivă, numai că rănille sunt atributul fiecăruia.

Deși aspră, viața copilului are și ea momentele ei de relaxare, cînd pozna e poznă și pedeapsa e pe măsură. Fără “virtuțile” ștregăriilor și fără